

Przeglądy i komentarze

TYDZIEŃ ZIEM ZACHODNICH 1961

Tegoroczny Tydzień Ziem Zachodnich obchodzony w dniach od 7 do 14 maja 1961 r., jako impreza, która weszła na stałe do kalendarza ogólnokrajowych obchodów, włączony został w ogólny program walki o pokój i rozwiązanie problemu niemieckiego, wysunięty przez międzynarodowy obóz socjalistyczny. Sztandarymymi hasłami Tygodnia stały się słowa Władysława Gomułki: „Nie ma problemu granic — jest tylko problem pokoju” oraz: „Polska jest tylko jedna, Polska jest tu — między Bugiem a Odrą i Nysą”.

Te główne założenia programowe tegorocznego Tygodnia Ziem Zachodnich przypomniał w przeddzień jego rozpoczęcia prof. Stanisław Kulczyński, przewodniczący Rady Naczelnej Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich, w wywiadzie dla Polskiej Agencji Prasowej¹, tak uzasadniając ich słuszność:

„W obecnej sytuacji międzynarodowej, odznaczającej się stale rosnącą potęgą obozu socjalistycznego i pokoju, w sytuacji, w której Polskę łączy sojusz i przyjaźń ze Związkiem Radzieckim, kiedy Polska należy do wielkiej rodziny narodów socjalistycznych, kiedy zachodnia granica Polski jest dostatecznie zabezpieczona — rewizjonizm i militarizm NRF nie stanowią bezpośredniego niebezpieczeństwa dla naszej granicy zachodniej i naszego kraju. Niebezpieczeństwo rewizjonizmu zachodnioniemieckiego polega na tym, że stanowi on główną przeszkodę na drodze prowadzącej do trwałego pokoju i pokojowego współistnienia, że jest narzędziem zaostrzenia sytuacji międzynarodowej”.

Tej negatywnej stronie problemu niemieckiego należy przeciwstawić jego stronę pozytywną, tj. istnienie i rozwój Niemieckiej Republiki Demokratycznej oraz postępowych, pokojowych sił w NRD.

„Tegoroczny Tydzień Ziem Zachodnich będzie okazją do pogłębienia w naszym społeczeństwie znajomości spraw NRD — mówił prof. Kulczyński — postępowych tradycji przyjaźni między demokratycznymi siłami polskimi i niemieckimi w przeszłości i obecnie, zostanie wykorzystany do poszerzenia współpracy i przyjaźni Polski Ludowej z NRD”.

Jednocześnie, wzorem lat poprzednich, tegoroczny Tydzień poświęcono jednemu z okręgów zachodnich, a mianowicie Śląskowi, obchodząc „Rok Ziemi Śląskiej” w 40-lecie powstań śląskich, a szczególnie III powstania z 1921 r., które ostatecznie zadecydowało o przyłączeniu do Polski głównej części okręgu górnośląskiego (dla przypomnienia: rok 1959 był „Rokiem Warmii i Mazur”, a rok 1960 „Rokiem Ziemi Kozalińskiej”). Chociaż główne uroczystości w rocznicę powstań śląskich odbyły się na początku czerwca na Górze św. Anny, w ramach obchodów Tygodnia w woj. katowickim i opolskim poświęcano rocznicy powstań dużo miejsca.

Rok 1961 jest pierwszym rokiem planu pięcioletniego 1961—1965, który w poważnej mierze zadecyduje o rozwoju gospodarczym Polski. Dobrze się więc stało, że z okazji Tygodnia przypomniano raz jeszcze społeczeństwu, jak wielką pozycję w naszym życiu ogólnokrajowym przedstawiają Ziemie Zachodnie, które stanowią jedną trzecią obszaru całego kraju i zamieszkałe są przez ponad 25% ludności. Krótkie, przejrzyste a wiele mówiące zestawienie opracowała w specjal-

¹ „Gazeta Poznańska“ z 6/7 5 1961.

nym biuletynie na Tydzień Ziemi Zachodnich Polska Agencja Prasowa² przypominając, jaki był stan na tych ziemiach po zakończeniu wojny, jak przedstawia się stan ludności i wskaźnik produkcji obecnie³ oraz jakie są perspektywy na najbliższe pięćdziesiąt lat⁴. Niestety, z okazji Tygodnia można było raz jeszcze stwierdzić, jak „odświętnie” traktuje część prasy problemy Ziemi Zachodnich, uciekając się raczej do wzniosłej retoryki typu „jubileuszowego”, zamiast czerpać z istniejących rzeczowych materiałów, dla pogłębienia wiedzy społeczeństwa o wielkich problemach i osiągnięciach Ziemi Zachodnich. Jako przykład dobrej informacji z okazji Tygodnia przytoczyć można m. in. pozycję „Życia Gospodarczego”⁵ o obecnym stanie rolnictwa na Ziemiach Zachodnich w porównaniu z resztą kraju⁶.

Tydzień Ziemi Zachodnich przypomina nie tylko doniosłość problemów tych ziem, lecz także konieczność udziału całego narodu w ich rozwiązywaniu. Współpraca ta istnieje w ramach wzajemnej kooperacji między Ziemią Zachodnią a resztą kraju w sposób na ogół rzadko zwracający na siebie uwagę szerokiej opinii. Kooperacja, polegająca na wymianie doświadczeń i różnego rodzaju pomocy, zapoczątkowana kilka lat temu, daje choć nie zawsze łatwo uchwytne, lecz tym niemniej poważne wyniki. Z okazji rozpoczęcia tegorocznego Tygodnia podano do wiadomości, że kooperacja obejmuje 17 województw oraz 86 powiatów na ZZ i 115 powiatów położonych na innych terenach kraju, ogółem więc 201 powiatów⁷. W ramach Tygodnia objawy tej kooperacji były oczywiście szczególnie liczne i natężone, choć miały niewątpliwie charakter bardziej uroczysty niż współpraca dnia codziennego.

Dla przykładu można przytoczyć udział Krakowa w obchodach Tygodnia na terenie Opolszczyzny⁸. Folklor ziemi krakowskiej zaprezentował ludności Opolszczyzny m. in. zespół estradowy krakowskich szkół artystycznych i międzyuczelniany zespół góralski występując w Raciborzu, Krapkowicach, Budziskach, Mikołinie i innych miejscowościach. W Oleśnie Śląskim i Głogówku, z udziałem krakowskich naukowców i działaczy społecznych, przeprowadzono sesje popularnonaukowe: w Głogówku na temat rewizjonizmu zachodniemieckiego i form przeciwdziałania mu, w Oleśnie Śląskim zaś omawiano zadania różnych towarzystw regionalnych Śląska Opolskiego. Znany specjalista prawa międzynarodowego prof. dr Ludwik Erlich z UJ (zresztą przewodniczący krakowskiego TRZZ) wygłosił w Kluczborku, Opolu i Raciborzu odczyty pt. „Ziemia Zachodnie w świetle prawa międzynarodowego”.

Głównym organizatorem Tygodnia jest Towarzystwo Rozwoju Ziemi Zachodnich, które przy okazji ogłosiło dane o swym stanie organizacyjnym. Przystawia się on następująco: 85 tys. członków indywidualnych, 1 665 członków — osób prawnych, 17 zarządów wojewódzkich, 326 zarządów powiatowych i miejskich, 2 398 kół⁹.

² Zachodnia Agencja Prasowa — „Biuletyn” nr 172 (551-M) z 2 5 1961.

³ Udział przemysłu woj. zachodnich i północnych w ogólnej produkcji krajowej wynosił 25,1%, wartości 87 miliardów zł w r. 1959.

⁴ Łączne nakłady inwestycyjne w gospodarce uspołecznionej wyniosą w latach 1961—65 dla Ziemi Zachodnich ponad 107 miliardów zł, czyli 24,6% nakładów ogólnokrajowych.

⁵ Bronisław Rykowski, Produkcja rolna Ziemi Zachodnich. „Życie Gospodarcze” nr 20/1961.

⁶ Oto dwa z pięciu wniosków, jakie wyciąga autor: „Najlepszym wyrazem ścisłego zespolenia terenów rolnictwa Ziemi Zachodnich z resztą Polski jest wysoki procentowy udział rolnictwa tych ziem w skupie ogólnokrajowym produktów rolnych. Znaczenie produkcji rolnej Ziemi Zachodnich jest dla rozwoju gospodarczego Polski bardzo ważne. Wymienimy nie tylko dużą produkcję towarową gospodarstw rolnych tych ziem, ale i ich znaczenie w produkcji pszenicy, buraków cukrowych, ziemniaków-sadzeniaków, mleka itp.”

⁷ ZAP, „Biuletyn” nr 171 (1145-I) z 9 5 1961. — Fragmenty przemówienia dra Czesława Piłchowskiego, sekretarza ds. programowych Rady Naczelnej TRZZ z okazji Tygodnia Ziemi Zachodnich.

⁸ „Wrocławski Tygodnik Katolików” nr 23/1961. Na linii Kraków—Opole.

⁹ C. Piłchowski, jw.

Oczywiście same te dane liczbowe bez odrębnej analizy działalności TRZZ w skali krajowej i na poszczególnych terenach nie mówią jeszcze wszystkiego. Jeśli jednak kierownictwo TRZZ rzeczywiście potraktowało m. in. Tydzień jako „przede wszystkim egzamin sprawności organizacyjnej”, to uzyskało niewątpliwie bardzo pozytywne dane co do ulepszenia swych metod pracy społecznej na rzecz Ziemi Zachodnich.

Do akcji na rzecz pełnego powodzenia Tygodnia Ziemi Zachodnich włączyły się liczne i duże organizacje społeczne, m. in. Związek Nauczycielstwa Polskiego, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, ZBoWiD, TPPR, Liga Przyjaciół Żołnierza, Naczelna Organizacja Techniczna (NOT), Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, PTTK czy Związek Teatrów i Chórów Ludowych oraz — wydaje się że po raz pierwszy — ukraińskie, białoruskie i rosyjskie towarzystwa kulturalno-oświatowe, których działalność rozciąga się także na ZZ. Łącznie z innymi organizacjami społecznymi, biorącymi udział w Tygodniu, możliwości tego zespołu społecznego są naprawdę wielkie, jeśli wysiłek jego zostanie dobrze scharmonizowany.

Na uwagę zasługuje akcja, jaką w ramach Tygodnia przeprowadziło Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej (TPPR). Zorganizowało ono bowiem szereg międzywojewódzkich seminariów poświęconych problematyce ZZ. W dniu 9 maja seminarium takie odbyło się we Wrocławiu z udziałem przedstawicieli Poznania, Zielonej Góry i Rzeszowa, w dn. 10 maja w Opolu przy obecności przedstawicieli Katowic, Kielc, Krakowa i Łodzi, w dniu 11 maja w Szczecinie z udziałem przedstawicieli Bydgoszczy i Kcszalina, a wreszcie w dniu 13 maja w Olsztynie przy obecności przedstawicieli m. stoł. Warszawy oraz woj. warszawskiego, białostockiego, gdańskiego i lubelskiego. Problematyka tych sesji była wcale interesująca: rola Polskiej Partii Robotniczej w odzyskaniu, zasiedlaniu i zagospodarowaniu Ziemi Zachodnich; rola Armii Radzieckiej i Wojska Polskiego w wyzwoleniu i zagospodarowaniu tych ziem; polityka krajów socjalistycznych wobec militarizmu i rewizjonizmu zachodniemieckiego; Ziemia Zachodnie integralną częścią Polski Ludowej¹⁰.

Oblicza się, że większe obchody i manifestacje z okazji Tygodnia Ziemi Zachodnich odbyły się w ponad stu miejscowościach, niektóre przy bardzo licznych udziałach ludności. Organizowano wystawy wydawnictw i fotografii, poświęconych tematyce ZZ, odbyły się prelekcje i odczyty, występy lokalnych i zamiejscowych zespołów artystycznych, pochody młodzieży w strojach historycznych, wystawy sztuki ludowej itd. Treść i atrakcyjność poszczególnych imprez zależała od pomysłowości i oddania sprawie miejscowych działaczy, sądzić jednak można, że działacze ci nabylają z biegiem czasu coraz więcej doświadczenia organizacyjnego.

Na zakończenie Tygodnia Ziemi Zachodnich odbyła się w Wieleniu nad Notecią wielka manifestacja antyrewizjonistyczna, w której wzięli udział przedstawiciele władz państwowych i partyjnych, delegacje dużych zakładów przemysłowych, m. in. H. Cegielskiego z Poznania i Stoczni Szczecińskiej, działacze TRZZ z Bydgoszczy i Ziemi Lubuskiej oraz rzesze młodzieży z bliższych i dalszych okolic. Wielu mieszkańców Piły przybyło do Wielienia specjalnymi pociągami. Przemówienia wygłosili: wicepremier Zenon Nowak i wiceprzewodniczący Rady Naczelnej TRZZ Jan Izydorczyk.

W przemówieniu swoim wicepremier Nowak podkreślił na wstępie, że manifestacja odbywa się w jednym z punktów dawnego pogranicza, zapisanego chlubną kartą w dziejach walk o polskość Ziemi Zachodnich. Ale dziś nie ma już tu pogranicza, nie ma żadnej granicy, która by oddzielała Ziemię Zachodnie od reszty Polski. Ziemia ta została nie tylko w pełni zagospodarowana, ale i ostatecznie zespolona w jedną nierozzerwalną całość z pozostałymi ziemiami polskimi. Po przedstawieniu głównych założeń planu 5-letniego w odniesieniu do ZZ, wicepremier Nowak

¹⁰ „Trybuna Ludu“ z 12 5 1961. TPPR w Tygodniu Ziemi Zachodnich.

przeciwstawił następnie polską pracę pokojową na Ziemiach Zachodnich akcji rewizjonistów i militarystów zachodniemieckich. W dzisiejszej sytuacji międzynarodowej roszczenia rewizjonistów mogą zatruwać i istotnie zatruwają atmosferę międzynarodową, ale:

„nie są one jednak w stanie zmienić czegokolwiek na naszej granicy zachodniej. Granica na Odrze i Nysie jest dostatecznie zabezpieczona naszą własną pracą, poparciem naszych potężnych sojuszników i postawą sił pokojowych na całym świecie”.

Na zakończenie manifestacji przyjęto rezolucję, wyrażającą głębokie przywiązanie do prastarych ziem piastowskich oraz zawierającą wyrazy solidarności i pozdrowień dla bratnich narodów Związku Radzieckiego, Czechosłowacji i NRD¹¹.

Nad przebiegiem i wynikami tegorocznego Tygodnia Ziem Zachodnich obradowało Prezydium Rady Naczelnej TRZZ. W informacji prasowej z posiedzenia czytamy m. in.:

„Tegoroczny Tydzień — jak wykazała ocena — miał poważne znaczenie zarówno międzynarodowe jak i wewnętrzne. Szereg imprez, urządzonych wspólnie przez TRZZ i organizacje społeczne NRD, przyczynił się do dalszego zbliżenia ludności polskiej i niemieckiej z okręgów przygranicznych obu bratnich krajów. Szczególnie rozwinęła się w okresie Tygodnia współpraca woj. zielonogórskiego z okręgiem Frankfurtu nad Odrą. 'Neues Deutschland' opublikował w tym czasie obszerny wywiad swego warszawskiego korespondenta z wice-premierem Zenonem Nowakiem, przewodniczącym Rządowej Komisji do Spraw Rozwoju Ziem Zachodnich, a prasa całego świata zamieściła wiele informacji o osiągnięciach Polski w rozwijaniu gospodarki naszych okręgów zachodnich i północnych. Przebieg Tygodnia raz jeszcze wykazał, że proces zespolenia Ziem Zachodnich został ostatecznie zakończony, że regiony te zrosły się organicznie z resztą kraju. W czasie Tygodnia zainicjowano szereg przedsięwzięć, których kontynuacja będzie miała poważne znaczenie dla dalszego gospodarczego i kulturalnego rozwoju zachodnich i północnych okręgów kraju. Obchody Tygodnia przyczyniły się również do wzrostu szeregów TRZZ i powstania wielu nowych kół Towarzystwa”¹².

Jak z powyższego wynika, główny organizator Tygodnia Ziem Zachodnich — TRZZ jest zadowolony zarówno z jego przebiegu, jak i jego wyników. I tak zapewne będzie, że w dalszych skutkach tej wielkiej imprezy dojdzie do pogłębienia znajomości zasadniczych zagadnień Ziem Zachodnich wśród społeczeństwa, jak i do rozszerzenia współpracy między terenami Ziem Zachodnich a resztą kraju. Kooperacja ta daje bowiem obustronne korzyści i służy procesowi integracji. Niemniej nie można nie wysunąć mniemania, że szczegółowsza i głęboka analiza przebiegu tegorocznego Tygodnia pozwoli tę ogólnokrajową imprezę przeprowadzić w przyszłości jeszcze sprawniej i z jeszcze lepszymi wynikami.

F. M.

IV TYDZIEŃ BAŁTYKU W ROSTOCKU

Druga wojna światowa spowodowała poważne przesunięcia w układzie sił w regionie Morza Bałtyckiego. Złamana została na Bałtyku dawna hegemonia Rzeszy Niemieckiej, przez co główna część wschodniego i południowego wybrzeża bałtyckiego stała się granicą morską państw pokojowych: Związku Radzieckiego, Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz Niemieckiej Republiki Demokratycznej.

¹¹ „Gazeta Poznańska” z 15 5 1961 r. oraz „Trybuna Ludu” z 16 5 1961.

¹² „Trybuna Ludu” z 2 7 1961.